

**KULTUROWA I NAUKOWA DZIAŁALNOŚĆ  
POLSKIEGO TOWARZYSTWA HISTORYCZNO-LITERACKIEGO W PARYŻU  
W OKRESIE OD KWIETNIA 1984 DO KWIETNIA 1985 R.<sup>1</sup>**

Sprawozdanie za roczny okres działalności kulturalno-naukowej Polskiego Towarzystwa Historyczno-Literackiego /inne działy pracy zostały tu pominięte/ jest jedynie drobnym fragmentem dorobku tej Instytucji, liczącej już ponad 150 lat<sup>2</sup>. Ponieważ jednak ukazuje ono właściwą mu od dość dawna specyficzną formę społecznego przekazu problematyki polskiej i kulturalnych wartości polskich w środowisku emigracyjnym, polonijnym i cudzoziemskim, zasługuje na uwagę.

W wymienionym okresie obejmowała ona kilkanaście odczytów, spotkań i innych imprez zorganizowanych przez Towarzystwo w siedzibie historycznej Biblioteki Polskiej, którą ono zarządza. Oto ich lista.

1. 3 IV 1984 r. Odczyt dra Władysława Czeruckiego z Lailly en Val poświęcony 125-leciu założenia we Francji Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. Obszerne streszczenie odczytu ukazało się w londyńskim "Dzienniku Polskim" z 29 VI 1984 r.

2. 4 V 1984 r. Tradycyjna uroczystość dla uczczenia rocznicy Konstytucji 3. Maja będącej pierwszą europejską konstytucją demokratyczną. Prof. Kazimierz Grzybowski z Duke University /USA/ wygłosił referat na temat: "Polska a Rosja na przestrzeni trzech wieków: XVIII-XX", a ks. prof. Józef Tischner mówił na temat znaczenia terminu "niepodległość" oraz roli moralności i pracy dla Ojczyzny. Drugą część uroczystości obejmowała koncert szopenowski w wykonaniu Alain Raës'a, laureata międzynarodowego konkursu pianistów w Genewie oraz zwiedzanie przez zebranych wystawy rękopisów i pierwszych wydań "Pana Tadeusza" w 150-lecie ukazania się tego utworu. Wystawę przygotowało Muzeum Adama Mickiewicza. W uroczystości wzięło udział wielu Francuzów związanych z Towarzystwem Historyczno-Literackim oraz Polaków z Kraju.

3. 2 VI 1984 r. Red. Michał Kwiatkowski, wydawca "Narodowca", jedyne go dziennika polskiego we Francji, przedstawił jego znaczenie, rolę i problemy oraz odpowiadał na krytyczne wystąpienie słuchaczy.

4. 16 VI 1984 r. Z okazji 50. rocznicy śmierci Marii Curie-Skłodowskiej prof. Józef Hurwic z uniwersytetu Aix-Marseille przedstawił referat na temat dorobku naukowego tej dwukrotnej laureatki nagrody Nobla, mieszkającej do 1934 r. obok Biblioteki Polskiej przy 34 quai de Bethune.

5. 20 VI 1984 r. Prof. Jerzy Langroń z "Wolnej Wszechnicy Polskiej" w Paryżu<sup>3</sup> wygłosił referat na temat "Sztuka administrowania i rządzenia". Słuchało go grono specjalistów i studentów wszechnicy.

6. 2 X 1984 r. Autorzy książek o Powstaniu Warszawskim wydanych ostatnio w Paryżu: prof. Henri Michel, dr Aleksandra Kwiatkowska-Viatteau, Zofia Bobwicz oraz Irena Kwiatkowska-Grandpré - przedstawiali swoje dzieła i podpisywali zakupione książki.

7. 9 XI 1984 r. Spotkanie i dyskusja na temat polskiej siatki wywiadowczej "F-2" we francuskim ruchu oporu. Referentami byli uczestnicy i dowódcy organizacji: ppłk. Leon Sliwiński i komandor Tadeusz Jekiel. Teksty wystąpień zostały przedtem rozdane. Zebraniu przewodniczył ambasador Francji, Paul Belliard.

8. 14 XI 1984 r. Prof. Arkadyj Żukowski z Towarzystwa Polsko-Ukraińskiego wygłosił odczyt poświęcony osobie i działalności uczonego i polityka ukraińskiego, Romana Smal-Stockiego - przyjaciela Polaków.

9. 1 XII 1984 r. Odbyła się tradycyjna uroczystość rocznicowa, poświęcona uczczeniu powstania listopadowego. Referaty dotyczące tego wydarzenia wygłosili: prof. Edmond Marek z Lille i pisarz Tomasz Żubieński z Warszawy. W części artystycznej wyświetlone zostały filmy polskie dostarczone przez Instytut im. Sikorskiego w Londynie.

10. 10 I 1985 r. Doc. dr Elżbieta Zawadzka-Dąbrowska przedstawiła losy relikwiarza królów polskich z ułamkiem drzewa Krzyża św., który za czasów Jana Kazimierza znalazł się we Francji i znajduje się w skarbcu katedry Notre-Dame.

11. 18 I 1985 r. Józef Płoski, prezes Instytutu Romana Dmowskiego w Londynie, wygłosił odczyt na temat "Liga Narodowa w latach 1893-1927".

12. W ramach tradycyjnych uroczystości rocznicowych odbył się w styczniu, w Bibliotece Polskiej, wieczór poświęcony powstaniu styczniowemu. Teksty poetyckie przygotował Czesław Faszkowski i zespół młodych artystów polskich.

13. 22 III 1985. Wygłoszono dwa referaty na temat modeli ustrojowych w krajach demokracji ludowych, ze szczególnym uwzględnieniem Polski i Jugosławii. Referentami byli ambasador Francji, Yves Pagnez i prof. Jerzy Mond. Wśród polsko-francuskiej publiczności było wielu naukowców i dziennikarzy. Ponadto w okresie sprawozdawczym miało miejsce w Paryżu spotkanie /6 IV 1984 r./ kierownictwa Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie /reprezentowali je: prezes Tadeusz Walczak, dyr. biblioteki, dr Zdzisław Jagodziński, Ryszard Zakrzewski i Adam Ostoja-Ostaszewski/ z Polskim Towarzystwem Historyczno-Literackim. Dotyczyło ono przede wszystkim wymiany doświadczeń obu tych instytucji. W dniu 15 IX 1985 r. spotkali się w salonach Biblioteki Polskiej przedstawiciele Stałej Konferencji Muzeów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, obejmującej 12 Instytucji. Do Konferencji przyjęty został wówczas także ośrodek dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie<sup>4</sup>. W obradach, mających na celu nawiązanie bliższej współpracy, wzięli udział także członkowie THL. Celem stałej Konferencji jest czuwanie nad zabytkami kultury polskiej na Zachodzie oraz ich wzbogacanie i ukazywanie społeczeństwu zachodnim więzów kultury polskiej z kulturą zachodnią.

We wrześniu 1984 r. zorganizowano także wystawę-sprzedaż wyrobów rzemiosła polskiego w Orleanie oraz wystawę dokumentów historycznych dotyczących powstania listopadowego, którą komentował prof. J. Mond.

Csobny rozdział działalności THL, prowadzonej przez nie od 40. lat, stanowią wykłady w Sekcji Polskiej Instytutu Katolickiego w Paryżu, prowadzone w języku francuskim, a dotyczące historii, kultury i literatury polskiej oraz problematyki moralnej. Wykłady te są programowane i organizowane przez THL. Do kwietnia 1985 r. odbyło się ich 10 i poświęcone były następującej problematyce:

1. 3 V 1984 r. Ks. prof. Józef Tischner /UJ/ wygłosił referat na temat: "Odpowiedzialność moralna i prawda w postępowaniu człowieka". Wykład zgromadził ponad 200 słucha-

czy, wśród których znalazł się także arcybiskup Paryża, kard. J. M. Lustiger i rektor Instytutu Katolickiego, mgr P. Eyt.

2. 15 V 1984 r. Prof. Jan Myciński /Uniwersytet Lille III/ wygłosił wykład na temat: "Cywilizacja polska okresu piastowskiego".

3. 29 I 1985 r. Prof. Helena Włodarczyk /Uniwersytet Paryż IV/ wygłosiła wykład na temat: "Tadeusza Konwickiego kompleks polski".

4. 8 II 1985 r. Prof. Jerzy Mond /Uniwersytet Paryż II/ wygłosił wykład na temat "Powstanie Warszawskie i stosunki polsko-francuskie".

5. 26 II 1985. Dr Ksawery Deryng /wykładowcą na Uniwersytecie w Lille/ wygłosił wykład na temat: "Polska obecność w secesji wiedeńskiej: Bolesław Biegas".

6. 5 III 1985 r. Prof. Maria Delaperiere /Uniwersytet Paryż III/ wygłosiła wykład na temat: "Fantastyka i cudowność w literaturze polskiej XIX i XX wieku".

7. 12 III 1985 r. Prof. Tadeusz Domański /Uniwersytet Paryż VIII/ wygłosił wykład na temat: "Jean-Paul Marat - przyjaciel ludu".

8. 19 III 1985 r. Ks. Eugeniusz Zyberk-Plater wygłosił wykład na temat: "Współpraca polsko-francuska wobec nowej fali polskich uchodźców".

9. 16 IV 1985 r. Prof. Edmond Marek wygłosił wykład na temat: "Poezja Jana Kochanowskiego".

10. 23 IV 1985 r. Prof. Helena Zamoyska wygłosiła wykład na temat: "Stosunki kulturalne między Francją a krajami Europy Wschodniej".

Ponieważ Paryż posiada już obecnie kilka polskich ośrodków odczytowych /Centre du Dialogue Księży Pallotynów, Polska Misja Katolicka, Dom Jana Pawła II/, THL współdziała w koordynowaniu działalności odczytowej. Współpraca ta dotyczy również działającej we Francji od 1977 r. Wspólnoty Polsko-Francuskiej.

Integralną część działalności Towarzystwa stanowi opieka nad pamiątkami i grobami polskimi we Francji sprawowana wspólnie z Towarzystwem Opieki nad polskimi grobami i pamiątkami we Francji. Od 1985 r. THL dysponuje także przekazanym mu funduszem imienia Stanisława Lema, z które-

go wypłaca coroczne stypendia i zapomogi dla osób spoza Paryża studiujących historię i literaturę polską. Na rok 1985 stypendia te otrzymały 4 osoby z Polski.

#### PRZYPISY

<sup>1</sup> Opracowano na podstawie sprawozdań z działalności Towarzystwa nadesłanych przez prof. J. Monda /Red./.

<sup>2</sup> Na temat genezy i pierwszego okresu historii Towarzystwa Historyczno-Literackiego /THL/ zob.: Sławomir Kałembka. Wielka Emigracja. Warszawa 1971 s. 294-295. Aktualnie THL liczy 605 członków i około 200 membres assistants.

<sup>3</sup> Powstała jesienią 1983 r. i nawiązuje do tradycji przedwojennej Łódzkiej "Wolnej Wszechnicy". Wśród założycieli i wykładowców znaleźli się członkowie THL: prof. Jerzy Langrod, prof. Janina Markiewicz-Langneau, Henryk Wroński, mgr Maria Łamzaki i Marek Jonikas. Rada THL przychyliła się do prośby założycieli, aby część wykładów odbywała się w Bibliotece Polskiej.

<sup>4</sup> We wrześniu 1985 r. do Stałej Konferencji przystąpiły trzy dalsze instytucje: Instytut Studiów Papieskich w Rzymie, Studium Polski Podziemnej w Londynie oraz Polski Instytut Naukowy w Nowym Jorku.

#### THE CULTURAL AND SCHOLARLY ACTIVITIES OF THE POLISH HISTORICAL-LITERARY SOCIETY IN PARIS FROM APRIL 1984 TO APRIL 1985

#### S u m m a r y

The report is an account of a year's work of the Polish Historical-Literary Society which has existed in Paris for over 150 years. The work included about 20 scholarly talks and other events on the premises of the historic Polish Library, as well as more than ten lectures in the Catholic Institute in Paris, which were devoted to the problems connected with Poland. The lectures were planned and organized by the Historical-Literary Society.